

YERYÜZÜNDEKİ DİLLER

Dillerin ne zaman ortaya çıktığı tam olarak bilinmemektedir. İnsanın varoluşu ile birlikte var olmuş. onunla birlikte yaşamını sürdürüp gitmekte sürekli yenilenip gelişmektedir. Bugün ilk insanların dilleri hakkında hiçbir bilgimiz yoktur. En eski medeniyetlerin dilleri hakkında hiçbir şey bilmezken ancak oldukça ileri medeniyetlerin dilleriyle ilgili bilgilere ulaşabiliyoruz. Yeryüzünde kaç dil konuşulduğu hakkında kesin bir sayı vermek mümkün değildir. Bugünkü araştırmalar yeryüzünde konuşulan dillerin sayısını 280 ancak bu sayının kaybolan dillerle beraber ortalama 3000-3500 kadar olduğunu söylemektedir

Yeryüzünde kaç dil konuşulduğu hakkında kesin bir sayı vermek mümkün değildir. Bazı dillerin lehçelerinin zamanla ayrılarak bağımsız bir dil olmaları, yeryüzünün bilinmeyen bölgelerinde kullanılan fakat incelenmemiş olan henüz yazı dili haline gelmemiş dillerin olması, bir dile ya da dil ailesine bağlılığı kesinleşmemiş dillerin bulunması, kesin sayının tespit edilememesinde en önemli etkenlerdir.

Yeryüzündeki dillerin sınıflandırılmasına ilişkin çalışmalar çok eskiden beri yapılmıştır. Özellikle 14. yüzyılda başlayan karşılaştırmalı dil bilgisi çalışmaları bu sınıflandırmaları ortaya koymuştur. Bu sınıflandırmalar genellikle iki açıdan yapılır:

I.Kaynak(Köken-Menşei)Bakımından Diller

Bir ana dilden ayrıldığı kabul edilen **akraba dillerin bir araya gelerek oluşturdukları dil aileleridir**. Yapılan çalışmalara göre bugün ayrı birer dil olan birçok dilin bilinmeyen bir zamanda var olan bir dilden çıkıp yayıldığı kabul edilmektedir. Bu mantıklı açıklamanın en büyük dayanağı ise aynı ailede bulunan dillerin birbirlerine pek çok bakımdan benzemeleridir. Elde yeterli kaynak olmasa bile dillerin kökenleri, yapıları, birbirlerine olan benzerlikleri araştırılıp çeşitli özellikleri karşılaştırılarak bir sonuca varılmış ve dil aileleri de bu şekilde oluşturulmuştur. Bir dil ailesinde yer alan dilleri kullananların aynı kültürden, soydan geldiği iddia edilemez. Sadece bir şekilde ortak bir ana dilden ayrılmış fakat zamanla birbirinden tamamen kopmuş diller olarak kabul edilir.

1. Hint-Avrupa Dilleri:

A. Asya Kolu

Hint-İran Dilleri (Ari dilleri)

- a. Hintçe (Sanskritçe, bugünkü Hintçe)
- b. Farsça (Eski, Orta, Yeni Farsça, ölü dil Avesta)
- c. Ermenice (Eski, Orta, Yeni Ermenice)
- ç. Eski Anadolu Hititçe (ölü dil)
- d. Toharca (ölü dil)

B. Avrupa Kolu

- a. Cermen Dilleri (Almanca, Felemenkçe, İngilizce, İskandinav dilleri)
- b. Romen Dilleri (Latince, Fransızca, İspanyolca, İtalyanca, Portekizce, Rumence)
- c. İslav Dilleri (Rusça, Sırpça, Bulgarca, Lehçe, Boşnakça)
- d. Yunanca, Arnavutça, Keltçe

2. Hami-Sami Dilleri:

Bu dil ailesinde Akkatça(ölü dil), Aramca, İbranice, Arapça, Libya Berber dilleri yer almaktadır.

3. Çin-Tibet Dilleri:

Tibet-Burma ve Tay-Çin olmak üzere iki kola ayrılan büyük bir dil ailesidir. Çin ve Tibet dilleri bu aile içinde yer alır

4. Bantu Dilleri:

Orta ve Güney Afrika'da konuşulan dillerdir. Afrika'da, Sudan-Gine dilleri alanının güneyinde, Ümit Burnu'ndan Ekvator'un kuzeyine, doğuda Tana gölüne, batıda Kamerun dağlarına kadar olan alanda konuşulur. Bu dil ailesi, 50 milyonluk bir halk topluluğu tarafından konuşulan ve bazılarına göre de 11 grupta 83, bazılarına göre 7 grupta 93, daha başkalarına göre de 8 grupta 102 hatta 366, hatta 51 grupta 604 dili ve 2000'den fazla lehçeyi içine alan bir dil ailesidir.

5. Kafkas Dilleri:

- a. Kuzey Kafkas Dilleri (Abhazca, Adigece, eence, İnguŖca, Kabartayca)
- b. Güney Kafkas Dilleri (Gürcüce, Megrelisa, Kartvelce)
- c. Dağistan Dilleri (Anti-Didor, Darguca, Avarca, Laka, Lezgice, Tabasaranca)

6. Ural Dilleri:

- a. Fin-Ugor Dilleri (Fince, Lapça, Çeremisçe, Permce, Macarca, Ugorca, Ostyakça)
- b. Samoyetçe

7. Altay Dilleri:

Türkçe, Moğolca, Mançuca, Tunguzca, Korece, Japonca

II. Yapı(Biçim-Morfoloji) Bakımından Diller:

Yeryüzündeki diller, ses sistemleri, sözcük yapıları, cümle kuruluşları yönünden farklılık gösterir. Biçim ya da yapı bakımından dillerin sınıflandırılmasının temelini Alman dilcisi August Schleicher yapmıştır. Schleicher yeryüzündeki dilleri üç bölüme ayırır.

1. Tek Heceli(Yalınlayan-Ayrımlı-İsolating) Diller:

Bu gruba giren dillerde kullanılan sözcükler **tek heceli olup ek almazlar**. Tek heceli ve çekimsiz sözcükler, ardı ardına sıralanarak cümleyi oluştururlar. Sözcük ek almadan, büküme uğramadan, cümle içindeki yerleriyle başka sözcüklerle yan yana gelmeleriyle çeşitli anlam ve görevler yüklenmektedir. Cümlede bulunan bir sözcük sıfat, edat, fiil olabilir; bu görevi belirleyici, ayırt edici olan vurgu sistemidir. Bu dillerde vurgu çok önemlidir, tek bir sözcük yazıda da gösterilen değişik tonlarda söylendiğinde farklı birçok anlam yansıtır.

Bu gruba giren diller; Çin-Tibet dilleri, Vietnam dili, Endonezya dilleri, bazı Afrika dilleri ve Himalaya dilleridir.

Burada Çincenin yapısıyla ilgili bir örnek verelim:

/wo ſiye /: yazıyorum, yazmam

ben yazmak

/wo bu ſiye/: yazmıyorum, yazmam

/wo ſiye ma/? : yazıyor muyum, yazar mıyım?

(soru sözcüğü)

/wo ſiye lı/: yazdım

(geçmiş zaman gösteren sözcük)

2. Başlantılı (Eklemeli -Bitiřken-İltisaklı-Aggulative) ve Kaynaştıran Diller

Bu dillerde sözcük kökleri, yapım ve çekim ekleri bulunur. Tek ya da çok heceli sözcük köklerine getirilen eklerle yeni sözcükler türetilir, sözcüklere kalıcı-geçici görev verilir. Ekler, kökleri şekil bakımından değiştirmezler. Köklerden yeni sözcükler türeterek kalıcı anlam ve görev değişikliği yapan ekler, yapım ekleri; geçici görev değişikliği yapan ekler çekim ekleridir. Ekler kökün önüne de sonuna da getirilebilir.

Göz-lük-çü-ler

baş-la-t-tır-dık-tan

Bu dil grubu içerisinde Türkçe başta olmak üzere Altay dillerinden Moğol, Mançu-Tunguz, küçük ayrılıklarla Japon ve Kore dili, Ural dillerinden Fin, Macar, Samoyet dillerini sayabiliriz. Bazı Afrika ve Asya dilleri de bağlantılı dillerin arasında gösterilebilir. Altay dilleri sondan bağlantılı (eklemeli) bir dildir.

Kaynaştıran dillerinin en gelişmiş örnekleri özellikle Amerika'nın yerli dillerinde görülür. Bu dillerde biçimbirimler ve sözcükler öylesine kaynaşır ki bütün bir tümcenin tek bir sözcüğe sığdırıldığı görülebilir.

Kökün değişik biçimbirimlerle zenginleştirilecek değişik kavramların anlatıma yarar duruma getirildiği bağlantılı dillerle yakınlıkları olduğu için bu dil tipi kimi dilcilerle bağlantılı dillerle bir arada düşünülmüştür. Son ekli rolleri önemlidir.

Tausariartorumagaluarnarpa (tek sözcük) “Onun bununla uğraşmaya gerçekten niyeti olduğunu sanıyor musunuz?” anlamındadır.

Amerikan Kızılderili dilleri, Eskimoca ve Gürcüce gibi diller kaynaştıran dillerdir.

3. Bükümlü (Çekimli-Tasrifli-Inflected) Diller:

Bu grupta da bağlantılı dillerde olduğu gibi tek ya da çok heceli kökler ve ekler bulunmaktadır. Ancak sözcüğün önüne veya sonuna getirilen ekler, kökü tamamen değiştirir. Öyle ki bu değişiklikten sonra sözcüğün hangi kökten türetildiğini anlamak zor, bazen de olanaksızdır.

Büküm, çekim sırasında kökün, özellikle kökteki ünlünün değişmesi anlamına gelir. Bağlantılı dillerde isimlerin çoğul biçimleri oluşturulurken hiçbir zaman böyle bir değişmeye rastlanmazken bükümlü dillerde eylem kökündeki başkalaşmayla değişik kavramların yansıtılması ve çeşitli ilişkilerin kurulması sağlanmış olur.

Hint- Avrupa dilleri ve Hami- Sami dilleri bu grup içinde yer alır.

Bu grubun en tipik örneği Arapçadır.

Ketebe: yazdı/ keteb-tü: ben yazdım/ keteb-tüma: siz ikiniz yazdınız/ üktüp:
yaz/ li-yektüb: yazsın/Katib: yazan/ mektub: yazılmış şey/ mekteb: okul

İngilizcede içmek fiilinin çekimde drink/drank/drunken, Almandada
trinken/trank/getrunken, gitmek fiilinin İngilizcede go/went/gone,
Almandada gehen/ging/gegangen şekillerine dönüşmesi örnek olarak
gösterilebilir.

TÜRK DİLİNİN DÜNYA DİLLERİ ARASINDAKİ YERİ

Bugüne kadar yapılmış pek çok çalışmada Türkçenin Ural-Altay dil öbeği içinde gösterildiği bilinmektedir. Ancak Türkçenin dâhil olduğu varsayılan Ural-Altay dil ailesi hakkında, son zamanlarda farklı görüşler ileri sürülmektedir. Kimi araştırmacılara göre bu, çok eskimiş yanlış bir görüştür. Çünkü Ural-Altay dil öbeği diye kanıtlanmış bir dil ailesinin olmadığı, bu grupta gösterilen dillerin birbiriyle akraba olmadığı ileri sürülmektedir. Bu doğrultuda farklı görüşler olmakla birlikte, kimi bilim adamlarınca Ural ve Altay dillerinin akrabalığı varsayımının çürütülmüş sayılmasına karşın genel eğilim, Türkçenin Altay dilleri içinde yer aldığıdır.

Altay dilleri teorisi ise; Türk, Moğol, Tunguz, Kore ve Japon dillerinin ortak bir kökten çıktığını ve bunların akraba olduğunu kabul eden bir teoridir. Türkçeye en yakın dil Moğolcadır. İkinci derecede yakın dil ise Mançu-Tunguzcadır. Son yıllarda Korece ile birlikte Japonca da Altay dilleri çerçevesinde incelenmeye başlanmış, Korecenin akraba dil olduğu kesinlik kazanmıştır. Japoncanın akrabalığı üzerine yapılan çalışmalar henüz sonuçlanmadığı için bu görüşe, şimdilik bir soru işareti koymak gerekmektedir

Altay Dillerinin Ortak Özellikleri:

1. Aile içinde yer alan dillerin hepsi de eklemeli dillerdir.
 2. Çekim ve türetmede hep son ekler kullanılır. Ön ek sistemi yoktur.
 3. Bu dillerde cinsiyet yoktur. Bu sebeple sözcükler şekil değişikliğine uğramazlar.
 4. Sayı sıfatlarından sonra gelen isimler genellikle teklik şeklindedir üç ev, sekiz kardeş gibi.
 5. Altay dilleri eklemeli dil yapısında oldukları için sözcük kökleri sabittir. Türetme yeni eklerle yapılır. Zengin bir ek sistemi vardır.
 6. Diller arasında aynı şekilden kaynaklandığı tespit edilen ortak ekler vardır.
- Bu özellik Moğolca ile Türkçe arasında daha belirgindir

7. Cümle yapısı bakımından özne fiilden önce gelir ve genellikle baştadır. Fiil cümle sonundadır isim ve sıfat tamlamalarında, belirten belirtilenden önce gelir; yani, tamlamanın ikinci derecedeki ögesi esas ögenin önündedir: duvar kâğıdı, yeşil kalem gibi. Cümle kuruluşunda yer alan sıfat-fiil ve zarf-fiiller paralel kullanılışla sıfat veya zarf görevindedir: “Dün bahçeye çıktığımız vakit, serin bir rüzgâr esiyordu”, “Bize gelirken, söz verdiği kitabı da birlikte getirmişti.” gibi

8. Altay dilleri arasında bugün görülen bazı ses değişmeleri, bunları kökende ses bilgisi bakımından yine bir ortaklığa götürmektedir. Nitekim Türkçe sözlerdeki z'ler Moğolcada, Tunguzcada ve Çuvaşçada r'ye dönüşmüştür. z>r değişmesi niteliğindeki bu olay dilbiliminde rotatizm(r'leşme)olarak değerlendirilmektedir.

Aynı şekilde lambadizm dediğimiz bir l'leşme olayı da vardır. Bu olay dolayısıyla Türkçedeki ş sesi Moğolcada ve Çuvaşçada l'ye dönüşmüştür. rk. Taş, Çuv. çul, Moğ. çilagun; Trk. tiş/diş, Çuv. şıl; Trk. kaşık, Çuv. kajek, Moğ. halbaga gibi. Türkçedeki ş'lerin l'ye dönüşmesi olayı Tunguz ve kore dillerinde de görülmektedir.

9. Ses bilgisi açısından Altay dillerini ortaklaştıran diğer bir özellik de ünlü uyumunun varlığıdır. Hatta bu uyum dolayısıyla “k, g, l” gibi ünsüzler, ünlüler yanında ince ve kalın sıradan boğumlanma özellikleri de taşırlar.

10. Altay dillerinin hiçbirinde, sözcük başında “l, r, n” ünsüzleri bulunmaz. Türkçe ve Moğolcada f fonemi de yoktur.